

Plakat fra Maccabiaden i Palestina 1935.

I ringen med Hitler – jødisk idræt i 30'ernes Danmark

I ringen med Hitler – jødisk idræt i 30'ernes Danmark

Sport og politik bliver som oftest fremstillet som to begreber, der hverken skal eller bør blandes sammen. Ikke desto mindre har diskussionen om begrebernes sammenhæng, også i Danmark, en snart hundrede år gammel historie.

Af Nina Skyhøj Olsen

OL i Berlin 1936

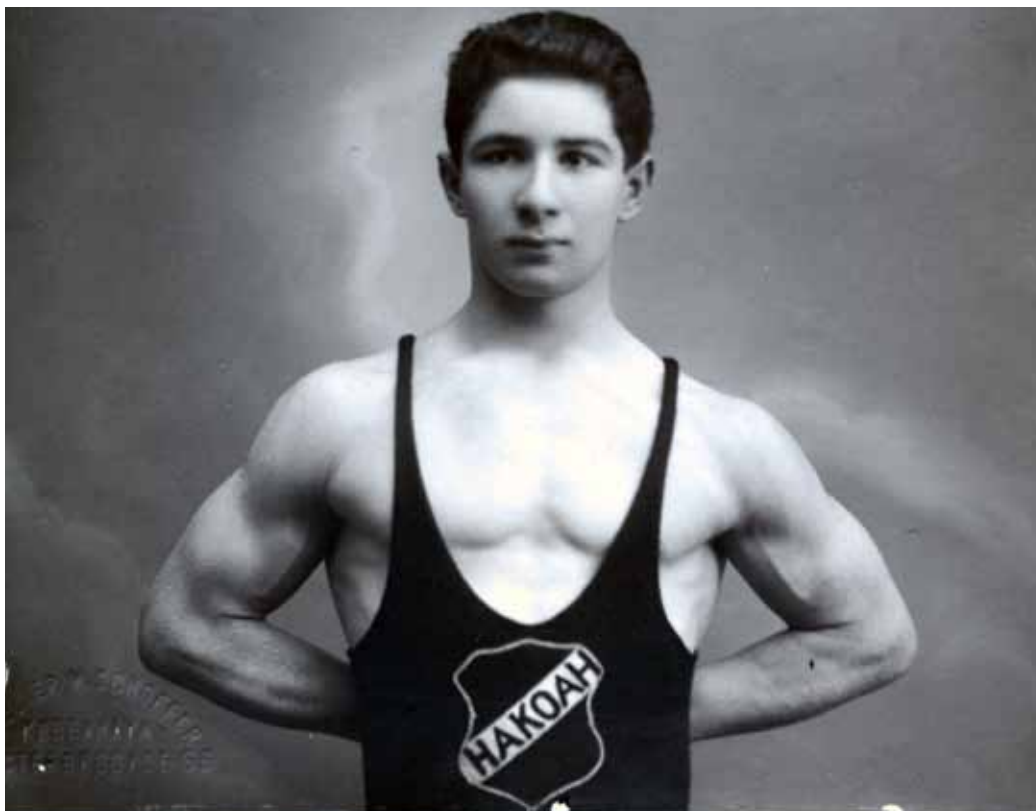
Mange kender nok til den debat, der opstod i den dansk-jødiske presse i tiden op til OL i Berlin i 1936. Her blev den jødiske idrætsforening *Hakoah* tvunget til at tage stilling til, hvordan foreningens jødiske baggrund skulle vægtes i forhold til det sportslige indhold i foreningen. Problemstillingen blev især aktuel, fordi foreningen rådede over Danmarks bedste bryder, Abraham Kurland. Kurland havde allerede vundet sølv ved de Olympiske Lege i 1932; han var på dette tidspunkt på toppen af sin karriere og var således et af Danmarks bedste bud på en olympisk medalje, og en guldmedalje var ikke en urealistisk mulighed. En boykot ville derfor få stor betydning, ikke blot for Abraham Kurland og *Hakoah*, men også for dansk idræt i det hele taget.

Der var delte meninger om boykot i det jødiske samfund. *Hakoah*'s formand, Marcus Schwartzmann, var af den opfattelse, at *Hakoah* ikke skulle boykotte legene. Det ville skade mere, end det ville gavne, mente han. Efter hans opfattelse skulle dansk-jødiske sportsfolk forholde sig upolitisk i alle

henseender, også ved et OL i Berlin. Han mente ikke, at OL i Berlin var et tysk OL, men at det var:

”...de olympiske Lege og ikke den respektive Arrangør, man gæster. Som idrætsleder i en upolitisk Organisation og som Formand for en denne tilsluttende Forening, kan jeg kun se rent sportsligt paa denne Sag, og det er mig derfor ligegyldigt, om Legene afholdes i Tyskland, Brasilien eller Kina, jeg vil betragte det som en stor Ære, dersom en eller flere af ”Hakoah”s Medlemmer kom til at repræsentere Danmark, og kan ikke indse, at ”Hakoah”s Medlemmer som danske Repræsentanter bør nægtes Starttilladelse som Protest, idet Danmark ikke kan blande sig i Tysklands indre Forhold, personligt kan jeg som Jøde, paa det kraftigste protestere og misbillige den grusomme Uret, der øves overfor Jøderne fra Nazis Side; men det maa ikke give sig Udslag i en offentlig Protest, naar jeg møder som dansk Sportsrepræsentant, udsendt af de danske Sportsorganisationer for at repræsentere Danmark.”¹

Andre mente dog, at legene burde boykottes. Herunder et citat fra ugebladet *Mosaik Samfund*

*Fotografi af Abraham Kurland fra 1920'erne.
Illustration fra Abraham Kurlands scrapbog, udlånt af Inge Kurland.*

– *Organ for Mosaisk Familie og Forretningsliv i Danmark.* Mosaisk Samfund var et ugeblad, der var henvendt til og blev uddelt til samtlige medlemmer af Mosaisk Troessamfund i Danmark:

*"Hakoah's Bestyrelse med dens loyale Formand Herr Schwartzmann i Spidsen og den beskedne og vor sportslige Stolthed Abraham Kurland og alle "Hakoah's aktive Medlemmer, vis Eders ranke Rygge, vis, at I har et stolt Sind og giv Eders Mishag og Protest til Kende mod vor Tids største Menneske- og Kulturskændere og boycott Olympiaden i Tyskland, saa længe Nazi regerer."*²

Abraham Kurland og hans familie modtog også personlige henvendelser med opfordringer til at boykotte legene. I modsat fald ville det "berede

*tusinder den dybeste Skuffelse og Sorg. Hvorfor er sikkert unødvendigt at forklare Dem", som en af henvendelserne udtrykte det.*³

Debatten om boykot bølgede frem og tilbage i det jødiske samfund, men enden på det hele blev, at Abraham Kurland og Hakoah under jødisk presses store bevågenhed besluttede at boykotte OL. Hermed blev Hakoah den eneste forening under *Dansk Idrætsforbund* (DIF), der boykottede OL i Berlin.

Den dansk-jødiske fægter Ivan Osier besluttede også at boykotte legene. Ivan Osier, der på dette tidspunkt var 47 år, var Danmarks bedste fægter, og han havde allerede tidligere deltaget ved OL seks gange. Han havde ikke tilknytning til Hakoah og var trods sin jødiske herkomst ikke en aktiv eller

Ivan Joseph Martin Osiier (1888-1965) var en dansk læge og fægter.

Ivan Osiier deltog ved OL syv gange mellem 1908 og 1948, og vandt bl.a. OL-sølv i kårde 1912. Han var jøde, og meldte fra til OL i Berlin i 1936 i protest mod jødeforfølgelserne i Tyskland. Han blev hædret med den internationale olympiske komité's æresdiplom til OL-deltagere, der har været med over et 40-årigt forløb. Ivan Osiier blev også VM-sølvvinder på sabel i 1926 og vandt DM 25 gange. Efter sin 25. individuelle DM-titel i 1929 undlod han at stille op ved de danske mesterskaber. Ivan Osiier var gift med Ellen Osiier, som vandt OL 1924 i fleuret.

praktiserende del af det jødiske samfund i Danmark. Ikke desto mindre var han ikke i tvivl om, at han måtte boykotte legene. Til *Arbejderbladet* udtalte han:

”Jeg har altid følt mig som Dansker og vil vedblive med det. Men hvis man ude i Verden kan blive enige om, at ingen jødiske Idrætsmænd deltager i De Olympiske Lege i Berlin, er jeg med. Jeg kender kun Herr Hitler fra Bogen ”Mein Kampf”, men efter at have læst den, stiller jeg mig meget skeptisk med Hensyn til min eventuelle Rejse til Berlin. Jeg har mange Venner i Tyskland, og jeg kan lide Tyskland og beklager kun, at Forbindelsen for Øjeblikket er afbrudt.”⁴

Kun *Dansk Arbejder Idræt* (DAI), der stod uden for DIF, valgte at boykotte OL, mens DIF ønskede at deltage. Den officielle meddelelse fra Danmarks Olympiske Komité gengav nazistiske forsikringer om, at jøder var velkomne ved legene, og man ville ikke boykotte legene, da dette kunne *”blive opfattet som en Protest og en uvenlig Handling mod vore tyske Idrætsfæller.”*⁵

Idrætssamkvem i Tyskland i 1930'erne

Det dilemma, de dansk-jødiske sportsfolks boykot var udtryk for, er efterhånden en velkendt del af dansk idrætshistorie. Mindre kendt er, at et lignende dilemma for jødisk idræt allerede år forinden havde givet anledning til debat i den dansk-jødiske minoritet.

Forholdene for jøderne i Danmark var fortsat trygge, efter at det *Nationalsocialistiske Tyske Arbejderparti* (NDSAP) overtog magten i Tyskland i 1933 under ledelse af Adolf Hitler. Alligevel var den voksende antisemitisme og de forværrede forhold for tyske jøder ikke gået ubemærket hen. De danske jøder evnede dog endnu ikke på dette tidspunkt at forestille sig, at disse forhold ville vare ved.⁶

Træning i Idrætshuset i København i 1931. Hakoah var da en af landets stærkeste klubber, og træningsøvelser vakte opsigt og var et tilløbsstykke. Illustration fra Abraham Kurlands scrapbog, udlånt af Inge Kurland.

Idrætten i det nazistiske Tyskland blev, som så mange andre samfundsområder, præget af systematiske udelukkelse af jøder. 40.000 jøder havde før Hitlers magtovertagelse i 1933 dyrket deres idræt i 250 jødiske idrætsforeninger, og herudover dyrkede et ukendt antal tyske jøder deres idræt uden for de eksklusivt jødiske foreninger. Nu blev jøders idrætsudøvelse genstand for omfattende restriktioner, som førte til nedlæggelse af flere jødiske idrætsforeninger. Samtlige jødiske idrætsforeninger blev forbudt deltagelse ved alle former for stævner og kampe, hvor tyskere og udlændinge af arisk herkomst deltog, og senere udstedte den tyske regering også et udrejseforbud, der omfattede det samlede jødiske idrætsliv.⁷

Dette blev også bemærket af det dansk-jødiske mindretal, som det fremgår af dette citat fra Mosaik Samfund:

”Selv indenfor Sporten, som overalt anerkendes som international, har Tysklands nuværende Styre ogsaa foretaget alvorlige Overgreb. Man må ikke bruge Managers, de er løsnet fra deres Kontrakter. Sportsforeningers Lokaler maa overhovedet ikke betrædes af Jøder.”⁸

I samme periode blev de sportslige forhold for det jødiske mindretal her i landet tilsyneladende ikke ændret. Den eneste jødiske idrætsforening i Danmark, Hakoah, oplevede tværtimod en opblomstringsperiode i årene 1933-1943, som både indeholdt et stigende medlemstal og en øget tilslutning og deltagelse ved foreningens forskellige arrangementer, både af sportslig og selskabelig karakter.⁹

Særligt de jødiske brydere i foreningen gjorde sig bemærket med imponerende resultater både på nationalt og internationalt plan. I perioden 1933-1944 opnåede syv af de mest markante brydere¹⁰ i Hako-

I 1932 deltog 3 Hakoah-brydere i den 2. Maccabiade i Palæstina. Her er de fotograferet ved hjemkomsten til Københavns hovedbanegård. De bæres i guldstol, fordi de alle tre vandt guld. Fra venstre ses Josef Silbermann, Abraham Kurland og Herman Lejserowitz. Illustration fra Abraham Kurlands scrapbog, udlånt af Inge Kurland.

ah placeringer ved 64 mesterskaber¹¹; en præstation der i denne periode kun blev overgået af de to store klubber *Sparta* og *Dan*.¹²

Succesen i Hakoahs lille kampsportsafdeling inspirerede foreningen til også at oprette en bokseafdeling i 1933. Det var de to kampsportsafdelinger (brydning og boksning), der blev udgangspunkt for de første debatter om idrætssamkvem med tyskere og tyske jøder.

Den første debat blev startet i 1934, efter et indlæg i Mosaik Samfund af læreren Samuel Beilin¹³, der også var medlem af det socialistiske *Bund*-parti og som skrev under pseudonymet "*Ben Jehuda*".¹⁴ Han rettede direkte kritik mod en fremtrædende jødisk sportsmand:

"En af vore kendte jødiske Sportsmand, L., henvendte sig for nogen Tid siden til de to professionelle

Boksere og tilbød dem Engagement ved en lukket Boksekamp i – Berlin. (...) De to jødiske Boksere betakkede sig, en lukket Kamp syntes dem en Kende for farlig.

Da de afslog Tilbuddet, meddelte Hr. L. dem, at han havde faaet Tilsagn fra tre andre jødiske Boksere, der gerne vilde tjene 17 Mark pr. Dag.

Mon det er sandt?

*Vi vil da haabe, at de maa komme helskindede hjem igen. Der er tusind andre Steder, man hellere vil bokse end i det tredie Rige. Men Affæren er meget mystisk, maa man vel sige."*¹⁵

Beilins indlæg var rettet mod Hakoahs bryder Hermann Lejserowitz¹⁶ og drejede sig om de to boksebrødre Hirsch og Nochim Demsitz, der i 1933 havde været med til at opstarte Hakoahs bokseafdeling. Fluevægteren Hirsch Demsitz havde allerede inden sin start i Hakoah vundet to danske mesterskaber for *Sparta*, og hos Hakoah blev det i sæso-

Hakoahs bryderhold under en turné i Sverige, 1936.

Siddende fra venstre: Herman Lejserowitz, Michael Kurland, Abraham Kurland, Leo Toron, Gunnar Nielsen / Dan, Erling Lauritsen / Sparta og Isak Paikin.

Illustration fra Abraham Kurlands scrapbog, udlånt af Inge Kurland.

nen 1933-34 til både Danmarksmesterskaber¹⁷ og landskampe¹⁸ for de to brødre. De var dog begge på dette tidspunkt trådt over i de professionelle rækker.

Lejserowitz forsvarede sig i et indlæg i det følgende nummer af Mosaik Samfund:

”L” har prøvet paa at kidnappe 2 uskyldige unge jødiske Boksere og villet lokke dem til at rejse til ”Det tredie Rige”, formedelst 17 Mark om Dagen og Invitation til en Mangemillionær osv., og hvor de antagelig saa skulde sættes i Glasbur, slagtes eller komme i Koncentrationslejr, vil undertegnede mystiske L. derfor hjælpe Dem og løfte Sløret af Mystikken.

Da Idrætsforeningen ”Hakoah” nogle Gange har faaet Forespørgsel, om der ikke kunde sendes nogle Boksere til internationale Stævner i Berlin, men uden at svare paa det, henvendte Formanden for ”Maccabi”, Berlin (Franz Engel) sig til mig, da vi er ret gode Venner, og han tilfældigvis ogsaa er ret velhavende.”¹⁹

Lejserowitzs kunne ydermere berette, at de to mesterbrydere, brødrene Abraham og Michael Kurland, kort forinden havde deltaget ved et stævne ved Maccabi Berlin, uden at det havde givet anledning til protester. Franz Engel havde derfor håbet, at Lejserowitz også kunne være ham behjælpelig med at få kontakt til tre dansk-jødiske boksere.

Lejserowitz var af den overbevisning, at man i stedet for at fraråde og undgå samarbejdet med de jødiske idrætsforeninger i Tyskland skulle opfordre, ikke kun de dansk-jødiske foreninger, men også jødiske foreninger i andre lande til ”at pleje saa meget Samkvem med de jødiske Idrætsmænd i Tyskland som muligt”.²⁰ Da de kunne ”have det haardt nok i det daglige Liv”.²¹

Mosaik Samfund opfordrede efterfølgende læserne til at give deres mening til kende, og i samme udgave beskyldte ”Ben Jehuda” Lejserowitz for at støtte og opfordre til, at ”jødiske Sportsmænd skal ned til det tredie Rige og underkaste sig de sørgelige Forhold, som de jødiske Sportsmænd lever under”,²² hvilket han under ingen omstændigheder ville støtte. Derimod burde der sættes:

”(...) Pigtraad omkring det tredie Rige, og saa længe vore Brødre bliver behandlede som en anden Rangs Medborgere, burde ingen ærlig Jøde have noget med det tredie Riges Kulturbærere at gøre.”²³

Debattens hovedpersoner, de to bokserere, blandede sig efter dette indlæg også i debatten, og de redegjorde i et interview for, at de selv havde valgt at melde fra til det professionelle boksestævne, da det ikke skulle ”være nødvendigt at rejse lige i Lovens Gab.”

De understregede, at det ikke var af frygt for deres egen sikkerhed, men ”at de, der forbliver i Tyskland og inviterer os, eller gaar i Kamp mod os, vil kunne faa Ubehageligheder”.²⁴ De gav udtryk for, at de gerne ville samarbejde med de tyske jøder, men at de burde ”rejse til Danmark eller andetsteds og kæmpe, thi det er af foransførte Grunde ikke tilrådeligt, at Jøder bokser i det tredie Rige”.²⁵

De angav, at der havde været flere indbydelser om kampe og rejser til Tyskland forud for denne episode, men dem havde de alle afslået. De oplyste dog ikke noget om, hvornår eller fra hvem disse indbydelser var kommet. Afslutningsvis udtalte de, at

Satiretegning fra 1936 om deltagelsen i De Olympiske Lege 1936.

”Kun hvis der kommer en Indbydelse fra Hitler selv, vil Brødrene efterkomme den, ogsaa hvis Hitler personlig vil gaa i Ringen”.²⁶

Lejserowitz svarede tilbage i et efterfølgende nummer og mindede om, at også den jødiske idrætsforening Hakoah havde samarbejdet med de tyske jøder, og at det ikke havde set ud til at være noget problem for den tysk-jødiske forening, der havde inviteret. Han var desuden forundret over Demnitz-brødrenes indlæg, da den ene kort forinden ”var mere end villig og stillede op mod en Nazist”²⁷ ved et stævne afholdt af I.K.Sparta.²⁸ Et stævne der havde været omdiskuteret, og hvor Spartas egen jødiske bokser Hirsch Wechter havde nægtet at bokse kampen.²⁹ Herudover havde Lejserowitz talt med en af lederne i *Dansk Amatør Bokseunion*

(DABU) og spurgt, om der havde været invitationer til tyske stævner i løbet af sommeren, og om der særligt havde været nogle til brødrene Demnitz. *"Ikke En" var svaret.*"³⁰ Han stillede sig derved undrende overfor brødrenes udsagn og støtte til "Ben Jehuda"s angreb på ham.

Andre læsere tog dog Lejserowitz' parti og kritiserede stærkt "Ben Jehuda"s holdning til samarbejdet med de jødiske idrætsforeninger i Tyskland. De støttede Lejserowitz' opfordring til at samarbejde med de tyske jøder:

"Jeg har blot ment og mener, at naar jødiske Idrætsmænd kalder, det være sig fra Sovjetrusland, Nazisttyskland eller det fascistiske Italien eller andre Steder fra, saa var jeg villig til at komme, for jeg har altid hyldet Mottoet "Kol Jisroel Chauwerim!"

...

"Men selv om De nu er lidt bange for det 3. Rige!" *Hvad jeg godt kan forstaa! Behøver De jo ikke helt at slaa Haanden af dets Jøder. Og jeg haaber, at De bestemt skifter Sindelag, og er parat til at yde Deres i enhver Retning som det sig bør for en rigtig Ben Jehuda.*"³¹

Det sidste ord i denne debat gik til Beilin, der ikke mente, at det var muligt *"at fatte nogen Sammenhæng endsige nogen logisk Tanke"*³² i Lejserowitz' indlæg, og han ville ikke *"være med i dette kaleidoskopiske Snurretopstempo"*³³, han ville blot slå fast, at han var overbevist om, at *"ingen Jøde burde have med det 3die Rige at gøre, ogsaa de, som drejer omkring sin egen Akse"*.³⁴ Debatten om idrætssamkvemmet ebbede herefter ud, uden at nogen af parterne ændrede holdning, og uden at man kom til nogen egentlig afklaring.

Debatten er dog interessant og viser, at det jødiske mindretal i Danmark diskuterede det idrættslige samkvem i og med Tyskland længe før OL i 1936, og den illustrerer også, at der i det dansk-jødiske samfund fandtes meget modstridende holdninger til problemstillingen.

Hirsch Demnitz (senere som professionel bokser uden tilknytning til Hakoah) fortsatte med at bokse mod tyske bokkere. Eksempelvis boksede han den 11. januar 1935 ved et stævne i Forum og vandt over tyskeren Carl Beck.³⁵

Hakoah fortsatte også sit samarbejde med de tyske jøder, eksempelvis den 5. august 1934, hvor Hagi-bor Berlin gæstede Danmark³⁶, og samme år gæstede også Hakoah Hamborgs fodboldhold, *Blau Weiss*, København³⁷; et besøg der blev gentaget i 1935³⁸ og i 1938.³⁹

I 1935 deltog tre af Hakoahs top-brydere, Michael Kurland, Abraham Kurland og Isak Paikin, ved et stort internationalt stævne i Berlin, som var arrangeret af Maccabi Berlin, hvor også *Hakoah Wien* og *Maccabi Bratislava* deltog.⁴⁰

I 1935 deltog Hakoahs fodboldhold ved et stævne i Berlin⁴¹, og denne tur blev beskrevet i Mosaik Samfund, hvor debatten om det dansk-jødiske idrætssamkvem med Tyskland og tysk-jødiske idrætsforeninger netop havde udspillet sig. Det gav dog ikke denne gang anledning til nye diskussioner; deltagelsen blev blot refereret i den spalte, Hakoah havde til rådighed i Mosaik Samfund. Her beskrev Hakoah fodboldstævnet som *"en vidunderlig Tur"*⁴², og forsvarede deres deltagelse:

*"Der var megen Modstand mod at vi skulde rejse til Berlin, men hvis de, der var imod vor Afrejse, havde overværet, hvilken Oase vi var midt i de tyske Jøders trøstesløse Ørken, saa havde de sikkert snarere tilskyndet os end det modsatte. (...) Sandheden i Ære maa jeg⁴³ sige, at vi i den Tid, vi var der, ikke blev generet af nogen eller noget. Mit Indtryk var, at Jøderne dernede lider mere af den indirekte Aktion imod dem, end af nogen haandgribelig direkte Aktion. Den indirekte Aktion giver sig navnlig Udslag i, at ingen Tyskere tør købe i de jødiske Forretninger, Jøderne maa ikke vise sig nogen offentlige Steder, og navnlig Angsten for, hvad Morgendagen vil bringe, og denne nagende Angst er vel nok det værste."*⁴⁴

Bokseren Hirsh Demsitz.

Hakoah var således stadig på dette tidspunkt overbevist om, at man ved at samarbejde og ikke ved at vende ryggen til var med til at mildne tilværelsen for de tyske jøder.

Man kan konkludere, at medens det i store dele af det jødiske samfund i Danmark nok var ildeset at have samkvem med det nazistiske Tyskland, så var der alligevel delte meninger om samarbejdet, særligt når det kom til de tyske jøder. Man havde på dette tidspunkt tilsyneladende ganske svært ved at afgøre, om man hjalp eller svigtede jøderne syd for grænsen ved at nægte alt samarbejde i Tyskland.

Hakoah valgte, på trods af de kritiske røster i Mosaik Samfund, at forsvare og fortsætte sit samarbejde

med de tysk-jødiske idrætsforeninger. Hensynet til det nære fællesskab jøder imellem syntes således at være af større betydning for foreningen end at placere sig strategisk i det politiske landskab.

Med dette samarbejde, som især omfattede Maccabi-foreninger, rykkede Hakoah tættere på det jødiske fællesskab, ikke kun i Danmark, men også internationalt. Et samarbejde, som sidenhen udviklede sig yderligere i takt med, at båndene til zionistiske *Maccabi World Union* blev stærkere og stærkere.

Først da OL i Berlin i 1936 nærmede sig, blev forholdene ikke blot for de tysk-jødiske idrætsfolk men også for jøder i almindelighed tydeligere og tydeligere. Hakoah blev nødt til at anskue sport fra en politisk synsvinkel og forholde sig til det symbolske budskab, en boykot ville sende.

NOTER

¹ *Mosaik Samfund*. Vol. 29. 21. juni 1935 (25) København: Mosaik Troessamfund.

² *Mosaik Samfund*. Vol. 29. 7. juni 1935 (23) København: Mosaik Troessamfund.

³ Abraham Kurlands Scrapbog. Afsenderen underskriver sig som "Nikolaj Johansen",³ men mente i øvrigt, at hans identitet var underordnet: "Hvem jeg er og hvad jeg er, kan være ligegyldigt, tusinder af andre kunne have skrevet det samme."

⁴ *Arbejderbladet*, 24. juni 1935 I: Trangbæk, E. et al. (2007): *Eliteidrættens Kanon*. København: Team Danmark og Syddansk Universitetsforlag, s. 27.

⁵ Trangbæk, E. et al. (2007): *Eliteidrættens Kanon*. København: Team Danmark og Syddansk Universitetsforlag, s. 28. Således endte det med, at Danmark blev stærkt repræsenteret ved OL i Berlin, og meget få tog politisk stilling.

- ⁶ *Jødisk Ugeblad*, Vol. 6. april 1933 (8) København: Mosaisk Troessamfund, endsigte udvikle sig så ekstremt, som det blev tilfældet i Tyskland.
- ⁷ Mandell, R. D. (1987): *The Nazi Olympics*. New York: Ilini Books, s. 59-60.
- ⁸ *Mosaisk Samfund*, Vol. 27. 7. april 1933 (14) København: Mosaisk Troessamfund.
- ⁹ Olsen, N. (2011): *Den jødiske idræts historie (1921-1959)*, Thesis.
- ¹⁰ Disse syv profiler var: Abraham Kurland i letvægt (Københavns-mester 1935 og 1936, nr. 2 1933, nr. 3 1934; dansk mester 1935 og 1936; deltager ved Europamesterskaberne 1933-1935 og 1937-1938, hvor han blev nr. 2 i 1934 og 1935 samt nummer 3 i fristil 1935), Michael Kurland i bantamvægt (nr. 3 ved Københavnsmesterskaberne 1933 og 1937, nr. 2 i 1939 og 1942, nr. 1 i 1934; dansk mester 1934 og deltager ved Europamesterskaberne 1934), Hermann Lejserowitz i flue/bantamvægt (nr. 2 ved Københavnsmesterskaberne i 1934 og 1936), Josef Livoff (nr. 3 ved Københavnsmesterskaberne 1934), Isak Paikin i sværvægt (Københavns-mester 1935-1941 og 1943, dansk mester i 1935, 1936, 1941, 1942; nr. 2 ved Danmarksmesterskaberne 1937, 1938 og 1943 samt deltager ved Europamesterskaberne 1935), Moses Sachnowsky i fluevægt (nr. 2 ved Københavnsmesterskaberne 1937, Københavns-mester 1939 og nr. 2 ved Danmarksmesterskaberne 1939), Kåle Leisin (københavnsk Juniormester 1939, 1940 og 1942, samt nr. 2 ved Københavnsmesterskaberne 1943 og deltager ved Europamesterskaberne 1935). (Kilde: Danmarks Brydeforbund www.gl.brydning.dk/mesterskabsdatabase).
- ¹¹ *Hakoah's forhandlingsprotokol*. 12. januar 1929 - 4. oktober 1947. København, s. 84-259, samt herefter gennemgået i Danmarks Brydeforbund www.gl.brydning.dk/mesterskabsdatabase.
- ¹² Danmarks Brydeforbund www.gl.brydning.dk/mesterskabsdatabase.
- ¹³ Samuel Beilin (1885-1959) var østjødisk lærer og et aktivt medlem i Bund.
- ¹⁴ "Ben-Yehuda", som Beilin underskriver sig som, var Eliezer Ben-Yehuda (1858-1922) som blev kendt som det moderne hebraiske sprogs skaber, ved at være den første som havde dette som sit "modersmål". (Espersen, S. (2007): *Israels selvstændighedskrig – og de danske frivillige*, København: Forlaget Hovedland s. 232).
- ¹⁵ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 8. juni 1934 (22) København: Mosaisk Troessamfund.
- ¹⁶ Hermann Lejserowitz var aktiv bryder og havde bl.a. vundet guld ved Maccabiaden i 1932, og igennem brydningen havde han stiftet bekendtskab med Franz Engel (formand for Maccabi Berlin).
- ¹⁷ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 16. marts 1934 (11) København: Mosaisk Troessamfund.
- ¹⁸ *Mosaisk Samfund*. Vol.27. 24. marts 1933 (12) København: Mosaisk Troessamfund.
- ¹⁹ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 8. juni 1934 (22) København: Mosaisk Troessamfund.
- ²⁰ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 30. juni 1934 (25) København: Mosaisk Troessamfund.
- ²¹ *ibid.*
- ²² *ibid.*
- ²³ *ibid.*
- ²⁴ *ibid.*
- ²⁵ *ibid.*
- ²⁶ *ibid.*
- ²⁷ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 30. juni 1934 (25) København: Mosaisk Troessamfund.
- ²⁸ *ibid.*
- ²⁹ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 30. juni 1934 (25) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³⁰ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 30. juni 1934 (25) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³¹ *ibid.*
- ³² *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 13. juni 1934 (27) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³³ *ibid.*
- ³⁴ *ibid.*
- ³⁵ *Mosaisk Samfund*. Vol. 29. 18. januar 1935 (23) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³⁶ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 3. august 1934 (30) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³⁷ *Mosaisk Samfund*. Vol. 28. 17. august 1934 (32) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³⁸ *Mosaisk Samfund*. Vol. 29. 9. august 1935 (32) København: Mosaisk Troessamfund.
- ³⁹ Hansen, J. (1998): *Hakoah i Danmark - en undtagelse? En undersøgelse af jødisk idræt i Danmark i perioden 1930-1945*. I: Hansen, J. et. al (1998) *Idræthistorisk årbog*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- ⁴⁰ *Mosaisk Samfund*. Vol. 29. 15. februar 1935 (7) København: Mosaisk Troessamfund.
- ⁴¹ *Mosaisk Samfund*. Vol. 29. 23. august 1935 (34) København: Mosaisk Troessamfund.
- ⁴² *Mosaisk Samfund*. Vol. 29. 23. august 1935 (34) København: Mosaisk Troessamfund.
- ⁴³ Hvem der er forfatter til indlægget er ikke angivet.
- ⁴⁴ *Mosaisk Samfund*. Vol. 29. 18. januar 1935 (23) København: Mosaisk Troessamfund.